

Anonimizirana verzija

Prijevod

C-405/21 – 1

Predmet C-405/21

Zahtjev za prethodnu odluku

Datum podnošenja:

30. lipnja 2021.

Sud koji je uputio zahtjev:

Višje sodišče v Mariboru (Slovenija)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

8. lipnja 2021.

Žalitelj:

FV

Druga stranka u žalbenom postupku:

Nova Kreditna Banka Maribor d.d.

REPUBLIKA SLOVENIJA
VIŠJE SODIŠČE V MARIBORU (VISOKI SUD U MARIBORU,
SLOVENIJA)

Rješenje

Višje sodišče v Mariboru (Visoki sud u Mariboru) [*omissis*],

u građanskom postupku koji je pokrenuo žalitelj: **FV**, [*omissis*], Kopar, [*omissis*], protiv druge stranke u žalbenom postupku: **NOVA KREDITNA BANKA MARIBOR d.d.**, [*omissis*], Maribor, [*omissis*],

i u kojem se traži da se **utvrdi ništavost ugovora o kreditu i povezane javnobilježničke isprave, kao i plaćanja u iznosu od 9361,44 eura i proglasi nevaljanim upis hipoteke s posljedičnim brisanjem nevaljanog upisa i ponovnom uspostavom prethodnih podataka upisanih u zemljišne knjige (vrijednost spora iznosi 89 567,83 eura),**

povodom **žalbe koju je žalitelj podnio** protiv presude Okrožnog sodišča v Mariboru (Okružni sud u Mariboru, Slovenija) [*omissis*] od 4. kolovoza 2020.,

na sjednici održanoj **8. lipnja 2021.**

ODLUČILO

je sljedeće:

I. U svrhu donošenja prethodne odluke, Sudu Europske unije upućuje se sljedeće pitanje:

„Trebali članak 3. stavak 1. u vezi s člancima 8. i 8.a Direktive Vijeća 93/13/EEZ tumačiti na način da im se ne protive nacionalne odredbe kojima se dva uvjeta, odnosno uvjeti ‚dobre vjere‘ i ‚znatnije neravnoteže‘ kvalificiraju kao alternativni (različiti, samostalni i međusobno neovisni uvjeti), tako da je u svrhu odlučivanja o nepoštenosti ugovorne odredbe dovoljno postojanje određenih činjenica koje se mogu pripisati samo jednom od dvaju navedenih uvjeta?“

II. Ovaj postupak prekida se do odluke Suda Europske unije.

OBRAZLOŽENJE

- 1 Sudu koji je uputio zahtjev žalitelj je podnio žalbu protiv presude prvostupanjskog suda, kojom je taj sud odbio sve žaliteljeve zahtjeve za utvrđenje ništavosti javnobilježničke isprave [*omissis*] od 19. rujna 2007. i ugovora o kreditu [*omissis*] od 19. rujna 2007., utvrđenje ništavosti upisa hipoteke kojom se osigurava potraživanje koje proizlazi iz navedenog ugovora o kreditu za kupnju nekretnine [*omissis*], kao i za proglašenje da se ne duguju iznos od 9361,44 eura i troškovi postupka. Troškove postupka, koji iznose 11 039,06 eura, žalitelj treba platiti drugoj stranci u žalbenom postupku jer žalitelj nije uspio u pokrenutom postupku.
- 2 Žalitelj (koji je preminuo 31. srpnja 2013. nakon sklapanja ugovora o kreditu, ali je otplatu kreditu preuzela njegova kći, odnosno sadašnja žaliteljica, na temelju ugovora o preuzimanju duga od 21. srpnja 2014.) i banka koja je druga stranka u žalbenom postupku sklopili su 19. rujna 2007. ugovor o kreditu. Tim je ugovorom dogovoreno da će korisnik kredita primiti iznos od 149 220,00 švicarskih franaka uz rok otplate od 240 mjeseci, odnosno do 31. rujna 2027. Mjesečni obrok iznosio je 1001,76 švicarskih franaka, a redovna otplata kredita osigurana [je] trajnim nalogom s transakcijskog računa korisnika kredita, na koji je primio sredstva u eurima. U ugovoru se ne navodi poseban sporazum o deviznom tečaju. Žalitelj je 9. travnja 2018. podnio tužbu u prvostupanjskom postupku, koju je temeljio na promjenama omjera tečaja ili deviznog tečaja između eura i švicarskog franka, koje su toliko utjecale na dug korisnika kredita da je taj dug 10. veljače 2018. još iznosio 72 597,53 eura, unatoč tomu što je ukupan iznos kredita na dan dospijeca prvog mjesečnog obroka iznosio 89 567,83 eura.

- 3 Žalitelj je protiv odluke prvostupanjskog suda podnio žalbu koja se temeljila na više elemenata i na koju je odgovorila druga stranka u žalbenom postupku. U dijelu svoje žalbe, koji je relevantan za obrazloženje zahtjeva za prethodnu odluku i koji je u žalbi naslovljen „Sadržaj ukupne ocjene u skladu s člankom 3. stavkom 1. Direktive, uvjet koji se odnosi na dobru vjeru i znatniju neravnotežu”, žalitelj postavlja pitanja odnosno navodi tvrdnje koje se odnose na tumačenje Direktive Vijeća 93/13/EEZ (u daljnjem tekstu: Direktiva) ili uzajamne odnose između uvjeta za postojanje nepoštenih ugovorne odredbe, kako se definiraju u članku 3. stavku 1. i odredaba nacionalnog prava.
- 4 Kao drugostupanjski sud Višje sodišče v Mariboru (Visoki sud u Mariboru), kojem je podnesena žalba, smatralo je da je ključno pitanje za rješavanje spora je li tumačenje nacionalnog prava u skladu s tekstem i svrhom Direktive (s pravom Europske unije) i, slijedom toga, odlučilo je na temelju članka 113.a prvog i trećeg stavka Zakona o sodiščih (Zakon o sudovima) i članka 267. Ugovora o funkcioniranju Europske unije prekinuti postupak i Sudu Europske unije (u daljnjem tekstu: Sud) uputiti prethodno pitanje.

Pravo Unije

- 5 U uvodnoj izjavi 12. Direktive propisuje se sljedeće: „budući, međutim, da nacionalni zakoni za sada dozvoljavaju samo djelomičnu mogućnost usklađivanja; budući da ova Direktiva obuhvaća samo one ugovorne odredbe o kojima nisu vođeni pojedinačni pregovori; budući da bi državama članicama trebalo omogućiti da svojim nacionalnim propisima, strožim od onih iz ove Direktive, uz dužno poštovanje ugovora, svojim potrošačima pruže višu razinu zaštite”.

Uvodnom izjavom 17. Direktive predviđa se: „budući da bi za potrebe ove Direktive popis priloženih odredaba mogao imati samo indikativnu vrijednost i da zbog minimalističke naravi Direktive države članice mogu njihov opseg proširiti ili ograničiti u svojim nacionalnim propisima”.

Člankom 8. Direktive predviđa se: „Kako bi osigurale najviši stupanj zaštite potrošača, države članice mogu u području na koje se odnosi ova Direktiva usvojiti ili zadržati najstrože odredbe spojive s Ugovorom”.

Člankom 8.a Direktive propisuje se sljedeće: „1. Kad država članica donosi odredbe u skladu s člankom 8. ona o tome kao i o naknadnim promjenama obavješćuje Komisiju, a posebno kad se tim odredbama:

- procjena nepoštenosti proširuje na pojedinačno dogovorene ugovorne uvjete ili na prikladnost cijene ili naknade; ili kad
- one sadrže popise ugovornih uvjeta koje se smatra nepoštenim.

2. Komisija osigurava da su informacije iz stavka 1. potrošačima i trgovcima lako dostupne, između ostalog, i na odgovarajućoj internetskoj stranici.

3. Komisija dostavlja informacije iz stavka 1. ostalim državama članicama i Europskom parlamentu. Komisija se o tim informacijama savjetuje sa zainteresiranim stranama”.

U skladu s člankom 3. stavkom 1. Direktive: „1. Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlima iz ugovora”.

Nacionalno pravo

6 U ovom slučaju, ključnu pravnu osnovu predstavljaju odredbe Zakona o varstvu potrošnikov¹ (Zakon o zaštiti potrošača, u daljnjem tekstu: ZVPot), konkretno članak 24. prvi stavak:

„Ugovorne odredbe smatraju se nepoštenima ako:

- na štetu potrošača prouzroče znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora, ili
- ako dovode do toga da je izvršenje ugovora neopravdano štetno za potrošača, ili
- do toga da je izvršenje ugovora znatno drukčije od onoga što je potrošač mogao opravdano očekivati, ili
- ako su u suprotnosti s načelom dobre vjere i poštenja”.

Ta je odredba ostala nepromijenjena nakon stupanja na snagu ZVPot-a. Točno je da je u trenutku stupanja na snagu zakonodavne novele iz ZVPot-a² zakonodavac izričito naveo da je jedan od razloga za izmjenu zakona prenošenje Direktive, ali je naglasio da je riječ o izmjeni koja je ponajprije „nomotehnička”. Zakonodavac na taj način nije intervenirao u prethodno navedenu odredbu i stoga je ta odredba ostala nepromijenjena nakon stupanja na snagu ZVPot-a. Međutim, u priloženom pripremnom tekstu u kojem se pojašnjavaju razlozi donošenja propisa, u pogledu navedenog članka navodi se sljedeće: „U prvom stavku navedenog članka Zakona taksativno se navode osnovni uvjeti koje treba (alternativno!) ispuniti kako bi se moglo početi s ocjenom nepoštenosti, dok se u trećem stavku tog članka kao primjeri navode najčešći oblici nepoštenih ugovornih odredbi”³. Iako ne proizvodi izravne obvezujuće pravne učinke u odnosu na sudove, ta se tvrdnja

¹ Službeni list Republike Slovenije br. 20/1998 od 13. ožujka 1998., s izmjenama, na snazi od 28. ožujka 1998.

² Službeni list Republike Slovenije br. 110/2002 od 18. prosinca 2002. na snazi od 17. siječnja 2003.

³ Izvješće br. 81/02 od 3. rujna 2002.

može upotrijebiti kao jedan od dopuštenih načina tumačenja (teleološko tumačenje).

Tumačenje Suda

- 7 Drugostupanjski sud nije pronašao nijednu izričitu odluku Suda kojom se utvrđuje odnos isključivanja (alternativnost) između dvaju prethodno navedenih uvjeta. Iz isključivo doslovnog tumačenja teksta ne razaznaje se takvo značenje. U presudi od 26. siječnja 2017., predmet C-421/14, utvrđuje se sljedeće: „*Međutim, valja istaknuti da, kad se poziva na pojmove ‚dobra vjera‘ i ‚znatnija neravnoteža‘ na štetu potrošača u pravima i obvezama stranaka proizišlima iz ugovora, članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 tek apstraktno definira elemente koji čine nepoštenom ugovornu odredbu koja nije bila predmet pojedinačnih pregovora (presuda od 14. ožujka 2013., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, t. 67. i navedena sudska praksa)*”.

Na povezanost između dvaju uvjeta ukazuje i sljedeći odlomak (koji uostalom predstavlja *obiter dictum*) iz presude od 20. srpnja 2017., predmet C-186/16: „*Naime, kako bi utvrdio je li odredba poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku na štetu potrošača prouzročila, usprkos zahtjevu postupanja u dobroj vjeri, znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlima iz ugovora, nacionalni sud mora provjeriti je li prodavatelj robe ili pružatelj usluga, pod uvjetom da je na pošten i pravedan način poslovao s potrošačem, mogao razumno očekivati da će potonji prihvatiti takvu odredbu slijedom pojedinačnih pregovora (vidjeti u tom smislu presudu od 14. ožujka 2013., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, t. 68. i 69.)*”.

Tumačenje nacionalnog prava

- 8 Najviši sud u Republici Sloveniji jest Vrhovno sodišče Republike Slovenije (Vrhovni sud Republike Slovenije). Taj sud stvara pravni standard „*ustaljene sudske prakse*” ili njegove odluke imaju „*vrijednost presedana*”, zbog čega su vrlo bliske formalnim izvorima prava.
- 9 Što se tiče sporova koji su, u pogledu tumačenja materijalnog prava, u biti slični ovom sporu, Vrhovno sodišče Republike Slovenije (Vrhovni sud Republike Slovenije) navodi da su uvjeti materijalnog prava, koje treba ispuniti kako bi bila riječ o nepoštenosti ugovorne odredbe, sljedeći:

„*Nepoštenost glavnog predmeta ugovora također se može ocijeniti samo ako proizlazi da banka nije pružila potrošaču odgovarajuća objašnjenja (odnosno ako nije pravilno ispunila svoju obvezu jasnoće) i ako se stoga ugovorna odredba ne može smatrati jasnom i razumljivom. U okviru te ocjene potrebno je prije svega*

*provjeriti je li banka djelovala u dobroj vjeri i postoji li moguća znatnija neravnoteža u pravima i obvezama stranaka*⁴.

*„Budući da je druga stranka u žalbenom postupku, u svojstvu prodavatelja robe ili pružatelja usluga u bankarskom sektoru, djelovala u skladu s uvjetom dobre vjere u okviru sklapanja spornih ugovora, predmetna ugovorna odredba koja se odnosi na preuzimanje tečajnog rizika ne može se smatrati nepoštenom u smislu članka 3. Direktive 93/13 u vezi s člankom 24. ZVPot-a*⁵.

Prethodno pitanje

- 10 U okolnostima ovog slučaja za donošenje odluke ključno je pitanje omogućuje li Direktiva da se u nacionalno pravo prenese odredba članka 3. stavka 1., na način koji proizlazi iz navedenog članka 24. stavka 1. ZVPot-a. Naime, iz činjeničnih okolnosti proizlazi da je korisnik kredita preuzeo sve rizike monetarnog tečaja u skladu s člankom 12. ugovora u kreditu u kojem se navodi:

„Korisnik kredita priznaje i potvrđuje banci da je jedini i u potpunosti odgovoran za tečajni rizik koji može proizlaziti iz fluktuacija tečaja i/ili fluktuacija referentne kamatne stope. Korisnik kredita također priznaje da je izložen valutnom riziku koji proizlazi iz promjena kamatne stope i drugim rizicima zbog mogućih okolnosti na tržištu koje ovise o uvjetima tržišta novca i valuta, fluktuacijama kamatnih stopa, okolnostima na tržištu kapitala i o drugim čimbenicima”.

Iz drugih okolnosti, koje se ne osporavaju, također proizlazi da su se ti rizici ostvarili i korisnik je posljedično, kako bi otplatio kredit u švicarskim francima, čija je protuvrijednost u trenutku sklapanja ugovora o kreditu iznosila 89 567,83 eura, 29. siječnja 2018. još bio dužan platiti iznos od 72 049,58 eura, pri čemu je trebalo smatrati da je još dužan platiti sve mjesečne obroke do 31. rujna 2027. i, osim toga, trebalo je uzeti u obzir činjenicu da je u tom razdoblju euro bila stabilna valuta u smislu kretanja inflacije.

Stoga, ako je Direktivu moguće prenijeti u nacionalno pravo na način da se dva uvjeta, odnosno uvjeti „dobre vjere” i „znatnije neravnoteže” razlikuju i da su neovisni jedan o drugom, to znači da je u svrhu utvrđenja da je ugovorna odredba nepoštena dovoljno da postoje odlučne činjenice koje se mogu pripisati samo jednom od navedenih uvjeta. Slijedom toga, to bi u okolnostima ovog slučaja značilo da sudovi nisu dužni razmotriti je li druga stranka u žalbenom postupku djelovala u dobroj vjeri, nego bi bile dovoljne sve prethodno navedene činjenične okolnosti.

⁴ Rješenje Vrhovnog sodišča Republike Slovenije (Vrhovni sud Republike Slovenije) II Ips 137/2018 od 25. listopada 2018., t. 20.

⁵ Presuda Vrhovnog sodišča Republike Slovenije (Vrhovni sud Republike Slovenije) II Ips 32/2019 od 23. siječnja 2020., t. 31.

- 11 Navedene odredbe dviju uvodnih izjava i članka 8. i 8.a Direktive omogućuju donošenje nacionalnog zakonodavstva kojim se osigurava viši stupanj zaštite potrošača, ali države članice dužne su dostaviti obavijest o nacionalnim odredbama kojima se utvrđuju stroži standardi ili kojima se proširuje područje primjene nacionalnih odredbi o prenošenju Direktive. Međutim, iz dostupnih podataka koji se odnose na Sloveniju ne proizlazi da je Slovenija dostavila takvu obavijest u pogledu uvjeta koji se predviđaju člankom 3. stavkom 1. Direktive⁶.
- 12 Međutim, u skladu s tumačenjem drugostupanjskog suda, takav je izostanak obavijesti ne utječe negativno na valjanost nacionalnog zakonodavstva; međutim, ključno je utvrditi omogućuje li Direktiva, odnosno je li u skladu s načelom minimalnog usklađivanja i ciljevima Direktive⁷ činjenica da se u nacionalnom pravnom pravilu utvrđuje odnos isključivanja (alternativnost) između uvjeta za postojanje nepoštenih ugovornih odredbi.
- 13 Drugostupanjski sud u odlukama Suda nije pronašao jasno tumačenje na temelju kojeg bi mogao odlučiti je li primjena (tumačenje) navedene odredbe ZVPot-a u skladu s ciljevima i svrhom Direktive. Daljnju prepreku predstavljaju i navedene odluke Vrhovnog sodišća Republike Slovenije (Vrhovni sud Republike Slovenije) u kojima se kao pravna osnova primjenjuju ili tumače dva uvjeta iz članka 3. stavka 1. Direktive na povezan (kumulativan) način, što – ako je točan argument drugostupanjskog suda – nanosi štetu potrošačima jer im se na taj način pruža stupanj zaštite koji je niži od onog koji se propisuje nacionalnim pravom. Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, na taj način nastaje situacija u kojoj je, zbog tumačenja najvišeg suda opće nadležnosti, za potrošače koji su stranke spora kao što je ovaj teško ili nemoguće zaštititi njihova prava kako se priznaju nacionalnim zakonodavstvom koje je za njih povoljnije. Takav način postupanja nije u skladu s tumačenjem Suda koje nacionalnim vrhovnim sudovima doista omogućuje da pojasne kriterije koje je Sud utvrdio u tom pogledu, ali ne na način da navedeni viši sudovi mogu spriječiti sudove nižeg stupnja da potrošačima omoguće punu djelotvornost Direktive i djelotvoran pravni lijek radi zaštite njihovih prava⁸.

⁶ Slovenija: „National law extends the unfairness assessment to contract terms relating to the main subject matter of the contract and to the adequacy of the price or remuneration, regardless of whether such terms are in plain, intelligible language.”; dostupno na internetskoj stranici https://ec.europa.eu/info/notifications-under-article-8a-directive-93-13-eeec_hr.

⁷ Ciljevi jesu: osigurati djelotvornu zaštitu potrošača, kao uglavnom slabije strane, s obzirom na nepoštene ugovorne odredbe koje prodavatelji robe ili pružatelji usluga upotrebljavaju i o kojima se nisu vodili pojedinačni pregovori; doprinijeti stvaranju unutarnjeg tržišta minimalnim usklađivanjem nacionalnih pravnih pravila čiji je cilj osigurati takvu zaštitu; ponovno uspostaviti stvarnu ravnotežu između ugovornih strana; odvratiti od toga da se ubuduće upotrebljavaju nepoštene odredbe.

⁸ Presuda C-118/17 id 14. ožujka 2019., t. 64: „S obzirom na prethodna razmatranja, na četvrto i peto pitanje treba odgovoriti da Direktivi 93/13, tumačenoj s obzirom na članak 47. Povelje, nije protivno to da vrhovni sud države članice donese, u interesu ujednačenog tumačenja prava, obvezujuće odluke o načinu provedbe te direktive, pod uvjetom da one ne sprečavaju nadležni sud da osigura puni učinak normi navedene direktive i da ponudi potrošaču djelotvoran pravni lijek radi zaštite prava koja može na temelju nje imati, te da ne sprečavaju podnošenje zahtjeva

- 14 Zbog tih razloga drugostupanjski sud odlučio je prekinuti postupak i Sudu Europske unije uputiti prethodno pitanje. Postupak se prekida do odluke Suda Europske unije.

Maribor, 8. lipnja 2021.

[omissis]

RADNI DOKUMENT

za prethodnu odluku Sudu na tom temelju, što je međutim na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri”.